

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

P. 1-3 nebst Inventarium

Gerson, Jean

[Straßburg], 1488

De illuminatione cordis sive una preciosa margarita

[urn:nbn:de:bsz:31-300776](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300776)

et aliorum spiritalem salutem. **U**tsi opponitur quod nullus potest appetere prelatum licite et minus illam querere hac ratione. Quia ad officium debite in statu prelatum, necessaria est gratia dei, de qua non potest certus quis esse, an habeat illam. **U**nde dicitur ergo presumptionis esse ingerere se. Respondemus quod fallit hec ratio quod magis doctorum. Quoniam ex simili fieret argumentum quod homo non posset appetere aut querere quod celebraret missam vel quod eucharistiam recipiat quia preterea quod homo sit in gratia alioquin iudicium sibi manducaret et biberet quia indigne sine gratia etc.

Consi. xxxvii.

Propter argumentum immediate motus et alia preterea. distinguendum est de certitudine pro in quodam tractatu de preparatione ad missam notatum est. Nam alia est certitudo evidentie, sicut est in primis principijs et in rebus expertis. Alia est certitudo moralis, et est que colligitur et traditur ex probabilibus coniecturis et signis. Et talis requiritur et sufficit in casibus premissis. Quia certitudine morali potest homo certus esse quod est in gratia aut sufficienter dispositus ad celebrationem missae, quia videlicet discutit diligenter conscientiam suam nec est sibi conscius de peccato mortali neque de quocumque alio canonico impedimento. Similiter talis certitudo potest esse in viro ecclesiastico volente curam sive prelatum videlicet quia non est conscius sibi quin idoneus sit cum dei adiutorio ad officium tale exequendum quantum humana sunt fragilitas que nihil perfectum in homine saltem ex omni parte et beatum iuxta commune proverbium admittit. Scimus tamen pro cholo quod ipsa certitudo nihilominus adhuc paucorum est propterea dixerunt sancti considerantes ea que ut in pluribus accidunt quod videlicet in tali appetitu et requisitione precessendi sit peccatum, quod in casu possit esse ut deducimus etiam meritum magnum.

Ecce patet ex premissis quod ad directionem cordis proficit cruditio/ne per scrupulos

nimos et irrationabiles deiciatur sinistro sum navis a sua rectitudine vel per plus debito relaxationem auertatur dextrosum et incidat in malum.

Finit.

Incipit tractatus

eiusdem de illuminatione cordis / sive de una preciosa margarita, etiam de ipsa sancta Margareta.

Simile est regnum celorum homini negotiatori querenti bonas margaritas. Invenit autem una preciosa margarita abiit et vendidit omnia que habuit et emit eam. **M**atth. xij. **U**na preciosa margarita cui comparatur regnum celorum est calculus ille candidus in quo est nomen novum scriptum quod nemo novit nisi qui accipit quod beate margarete virgini et martiri collatum est secundum premissum christi in Apocalypsi quia fideliter vixit in mandatis domini, cuius hodie festivitas celebratur in edicula celle nostre nomen illud novum ens simplicitate vel ens puritate vel ens unitate saliter perfectus vel ens quo maius nequit intelligi et tale solus deus quo non est maius nomen sanctificandum in seculo. **D**icitur te deo. Ego sum qui sum. **U**ns si analogice dicatur de deo et de creatura dum simpliciter per se ponitur stat per solo deo secundum regulam aristotelis quod analogum per se positum stat per suo principali significato. **E**t recte sic dicitur que admodum accipit semper prior est potentia et perfectum plus quam imperfectum. **U**ns quod est deus non plene cognoscitur ab alio quam ab illo qui accipit dum vicerit et dum victor deduxerit eum in excelsa quando et ubi videbitur deus sicuti est. **N**ihilominus hic in via comunicatur eius cognitio imperfecta multis modis. **S**ed incomprehensibilis est sibi soli. **U**ns potest uniuocative de deo et de creatura. **S**ed non uniuocatione perfecta sicut nec ens dicitur uniuocatione perfecta de accidente et substantia quia non secundum eandem perfectionem nec secundum ordinem eundem licet ratio nominis sit eadem scilicet res positiva quecumque et qualiscumque sit illa supra quam primus fundatur principium complexum. scilicet quolibet est vel non est. **A**c punde

descendit ens ad species suas p differenti-
as vsq; ad indiuidua. Rursus econuerso
resoluendo venit vsq; ad ens primum at-
q; purissimum / cōstituēdo agalma pul-
cerrimum / atq; prefulgidā anime marga-
ritam. **E**ns vniuoce dicitur de deo ⁊
creatura scōm rationē positiuam incōple-
tam ⁊ prime intentionis formaliter / ē sub-
iectum methaphisice. sic ens dictum scōm
rationem positiuam scōe intentionis for-
maliter ē subiectū logicē ⁊ grāmaticē / quō
vtrōbq; tractet de omni entē tā prime qm
secunde intentionis materialiter. Et hec
est origo omnis philosophice discipline.

Theologia duplex resultat ex ente sim-
pliciter quod est deus. Una naturalis de
deō que subalternatur methaphisice ex qua
supponitur demonstratum / deum esse. Al-
tera supernaturalis que potest aliquo mo-
do dici subalternari theologie beatorum.
Vel ē ipsamet theologia in beatis tanq̄
preciosa margarita. que venditis omnib;
emi debet.

Theologia beatorum naturalis preciosi-
or est margarita q̄ alia quelibet sciētia spe-
cialis / quia tractat de ente primo simplici-
ter / tam scōm rem q̄ fm rationē separato-
non methaphisica aut phisica vel moralis
aut rationalis philosophia / que sunt de en-
tibus vel non abstractis vel tantum per ra-
tionem abstractis.

Theologia supernaturalis fidelium via-
torum preciosior est margarita / q̄ aliqua que
cumq; naturalis sciētia / vt merito dici de-
beat venditis omnibus / hoc est curis ali-
is derelictis / comparari. Est insuper vna
vnitate prime veritatis / cui semper inniti-
tur in credendis / vt q̄ omne reuelatur a deo
est verum. **T**heologia supernaturalis
fidelium viatorum / consistit principaliter
⁊ fundatur in vna et triplici margarita vir-
tutis theologice / que dicitur fides. spes. et
charitas. Sed quo ad intelligentiā cō-
paratur multis modis / vt per abnegatio-
nem omnium / quasi per vmbra atq; cali-
ginem / rursus per assimilationem symbo-
licam. Rursus per viam causalitatis. Rur-
sus per appropriationem ⁊ supereminen-
tiam. Tandem per mysticam analogiam a f-
fectu mentis in deum totaliter transfor-
mato. **U**na preciosa margarita cuius
nomen est purum vsquequaq; perfectum

reducet et inuenitur in omnibus creaturis
tanquam in vestigijs signantibus poten-
tiam. sapientiam ⁊ bonitatem ipsius. S;̄
precipue refulget in creaturis rationalib;
tanquā in imaginibus / que sunt diuine
essentie vel nature. nedum representatiue
sed participes et capaces. **U**nde recte pa-
tet imaginis atq; vestigiū distinctio.

Una preciosa margarita diuini nominis
quod est ens simpliciter perfectum / dum
sola refulget in puro corde viatoris / tunc
deforme conspicitur / teste Gregorio. quic-
quid pulcrum offertur ex creaturis.

Preciosa hec margarita / que deus est / sic
vna est vt distinctio essentialis nulla sit pe-
nitus in eo / immo nec distinctio formalis
ad intra nec extra naturā rei / nisi tantum /
modo distinctio personalis relatiua / que
large potest dici realis / qualis non inueni-
tur in aliqua creatura.

Una hec pre-
ciosa margarita / distinctionem admittit q̄
ruudam nominum / que confurgit ex ope-
ratione intellectus / per comparationē ad
diuerfas res seu respect^o / ⁊ ex modis quos
fabricat / cognoscendo creaturas / vel ex so-
la distinctione rationis / dum sibi compa-
ratur ipse deus in quo non formaliter sed
supereminenter est omnis perfectio eadez
penitus et vnica simplex et illuminata ali-
ter q̄ in creatura. **E**xemplum tamen habe-
tur aptissimum de centro spere cuiusdam
ignee / quod stans penitus indiuisibile / li-
neas terminat infinitas. **U**nde potest in-
tellectus variōs formare conceptus / dum
scitales comparare respect^o.

Una hec
preciosa margarita / distinctionem non ad-
mittit essentialē vel formalem / aut aliquā
non identitatem inter intellectum diuinū
et humanum / nec inter personas et essenti-
am / nec inter proprietates et attributa. Sed
deus vno simplicissimo et vnico actu illi-
mitato / supereminenter est intellectus / et
voluntas / essentia / et persona / vnitas / ve-
ritas / bonitas / sapientia / iusticia / misericor-
dia. et q̄cquid de deo dici potest / non habi-
ta vel inclusa ad res extra se collatione vel
respectu. **V**oluit hōc pluries iculcare dio-
nyfi. dicens deum super vitam. super bo-
nitatem. super ens.

Una hec preciosa
margarita distinctionē admittit diuinarū
reuelationis adinuitē / q̄ ex mō se hōdi facit
⁊ dictoria verificent de cōtētia ⁊ d̄ persona / q̄

essentia non refertur et tū persona refert. quia
 vix essentia non est per se primo modo et
 conuertibiliter idem cū persona. non q̄ ali
 qua non identitas vel distinctio sit inter es
 sentiam et patrem. sed bene inter patrem et
 filium. nec in creaturis similiter reperitur. qz
 nullam possibile est esse simpliciter vnā
 illimitatā et vsquequaq̄ p̄fectā. **V**igor
 huius p̄ciōse margarite q̄ deus est. p̄ducit
 libere ettingenter tanq̄ ad extra radios ali
 quos et fulgores. Et nullo modo necessita
 te finis vel agentis. alioq̄ non ceteris vsq̄
 quaq̄ et vniuoce perfectū si req̄reret ad eē
 suū existentiam creaturę. Et iterū si de
 necessitate ageret ad extra. nihil posset eue
 nire ettingenter. et cessaret omnis religio.
Immo et q̄libet ens esset infinitum. cum
 fieret naturaliter a potentia infinita. Hoc
 est stultum dei quod sapienter est homini
 bus nolentibz intelligere deū nō agere quo
 modo libet ex arbitriū libertate sed necessi
 tate naturali. Unde obscuratur factum est
 insipiens cor. vt dicerent mundū eter
 num. cum ceteris erroribus. et blasphemis
 infinitis. **V**igor huius p̄ciōse margari
 te. candor et decor. animos contemplantium
 ipam sub noie entis purissimi rapiūt ad a
 gendum res mirabiles. et ad ascendū res
 supernaturales. et ad diligēdū tres spiritua
 les cognitās in enigmate. **V**igor huius
 margarite candor et decor. mouent et attra
 hunt animos contemplantiū circulo quo
 dam intelligibili miris modis. vbi coinci
 dit tres cause. que sunt efficiens et forma
 non quidem intrinseca. constituens. sed ex
 emplaris. et ipse finis qui mouet. non vt for
 ma cognoscentis. sed vt est res talis in seip
 sa. quia ipse mouet vt res appetitū non vt ē
 cognitio. **V**igor huius margarite candor
 et decor. possunt allicere et afficere prius a
 nimos contemplantium. ad dilectionem
 q̄ ad intellectualem cognitionem. sed non
 sine miraculo spiritus sancti se per charitā
 tem mirabiliter diffundentis. et mentis a
 picem singulariter inflāmantis. quia scōm
 cursum naturalis vie intellectus non intel
 ligit non inspecto fantasmate. nec volun
 tas aliquid vult. obiecto non sibi prius p
 intellectum presentato. nisi loquamur de
 volitione tantummodo naturali. **P**re
 ciosior est margarita cognitionis entis pu
 ri. q̄ altera cognitō de deo que posset natu
 raliter adipisci. imo et certior est q̄ altera q̄

uis noticia de q̄dditate substantiarum vis
 bilium vel inuisibilū naturaliter in hac vi
 ta. de quibus hic intuitiue nihil scimus. et
 de accidentibus paucissima. in quibus ali
 quando fallacia non contingat. **P**recio
 sitas et certitudo margarite non repugnat
 cognitioni fidei de diuinis neq̄ meritum
 diminuit. Semper enim minor et obscuri
 or remanet cognitio vie q̄ sit illa quam spe
 ramus in patria recepturos. **P**reciositas
 huius margarite non obinde minuitur q̄
 ad patriam deducitur diuine dilectionis et
 cultus et laudis. immo finis eius est huius
 modi patrie. **A**postolo teste et christo reue
 lnate q̄ finis legis est charitas. que colere
 facit deum et tota mente sine oblivione. ex
 toto corde id est intellectu sine errore. ex to
 ta anima. id est voluntate sine contradictō
 ne. et tota virtute sine defectione. Et hec
 est felicitas initialis huius vie. pro qua si
 dederit homo omnem substantiam suam.
 quasi nihil despiciet eam. **P**reciositas
 huius margarite non formatur in nobis
 de lege communi. si nō ab inferioribus sen
 sibus ascendamus ad intelligentiam. qui
 est proprius locus et matrix eius. quāuis ra
 dicale seminarium descendat a roze celestis
 influentie. in prima creatione rationalis
 anime. **S**ecus de margarita fidei. vel pa
 trie gloriose. que supernaliter inuenitur. at
 q̄ gratis infusa formatur. **E**mitur hec p̄
 ciosa margarita tanto precio q̄tum habet
 homo. si prius illam tota sollicitudine que
 fuerit. in aquis et litoribz magni maris na
 turalium studiorum. per fossionez et depu
 rationem vehementem. et assiduam consi
 dationem sanctarum meditationum. **E**
 mitur hec margarita si pus abeat homo se
 relinquens. et vniuersa que habet vendens
 et hoc scōm hominem exteriorem et huma
 nam conuersationem. Et si redeat homo
 interior conuersus ad cor sue mentis. vbi
 gignat. nutriat. depuret. vegetet. et auget
 transformatus de claritate in claritatem. vs
 q̄ ad perfectionem habendam in celis. **E**
 mitur hec margarita tanq̄ sufficiens pos
 sessio cordis. quia per eam et in ea posside
 tur non terra solum. non celum solum. sed
 dominus terre et celi celorum. Qui si non
 sufficit tibi. nimis auarus es. immo iam
 nihil es. **E**mitur hec margarita conue
 nientius in solitudine. conseruatur illic in
 sup̄su. candor aptus q̄ in vrbū terra fulgē

De illuminatione cordis

C P **S**icut dum cōfricata fuerit manibꝫ assidue meditationis calefcit / r̄ scintillat / r̄ deuotōnis igne flāmata refulget. **Q**uā sup metaphora placet inserere p̄sideratiōes. xij. q̄ sequit̄. **S**cintilla ē modica p̄ ab igne vel ignita re decisa volitans r̄ emicans. Scintilla se h̄z ad fauillā vt res viuens ad corpus extincū. r̄ sicut ad materiā forma. **S**icut ignis trāsumit ad significādūz deū. sic ois creatura scintilla quedā dei simbolice dicit̄ p̄. **S**icut ignis trāsumpt̄ ue dicit̄ lex ignita dei. sic ois p̄ricula legis dei q̄ lucet r̄ ardet scintilla congrue notat̄. **P**urissimū qd̄ in oī creatura p̄sertim cognoscibis vel cognoscinaua repit̄ scintilla dicit̄ p̄. **I**n supior̄ ps̄ aie rōalis sinderisis appellat̄. **R**ei cuiuslibet sua scintilla magnas i suo genere vires h̄z. **S**icut ex igne scintillula decisa / magnā siluā incēdit. r̄ scintillātes sp̄s aniales magnos interius et exteri⁹ effectus oīdant / maxime p̄ oculos. **D**uz scintilla rōnis vel intellectus extincta ē cū igne suo cognitiuo / p̄sequens ē vt nihil scintillare videat̄. **I**ntra q̄litate scintille cognitiōis lucētis r̄ ardentis / scintillationes rez cognoscibiliū r̄ amabiliū suscipiunt. vident r̄ amant. **S**cintillationes cognitionis r̄ amoris lucētes sc̄z r̄ ardētes frustra sūt h̄nq̄bus extinctas penitus scintillas app̄hensiuas r̄ affectiuas. iuxta illud. Frustra sūt verba furdo. sic de coloribꝫ ceco. sic de amoribꝫ non amatiuo. **S**cintillationes que videri vel sentiri i sua puritate non possunt / ab oculis r̄ tactu debilibꝫ debent sub quodā moderamine cuiusdam interpositionis p̄ obumbratōnem vel distantia presentari vel sensui ostēdi. **S**cintillationes verboꝝ dei q̄stum / cunctꝫ lucentes vel ardentes moꝝ extinguitur dum ad congelatas r̄ extinctas mentes puenierint / nisi sp̄s sanctus afflet r̄ fluent aque. **S**cintillationes amoris ex se viuaces non p̄fert nec recipit̄ frigidum de se peccus. sed dominus est qui dat voci sue vocem virtutis. alioquin totum fauilla est r̄ cinis extinctus. **S**ecus vbi p̄ciose margarite candor per inflammationem rutilat charitate. **C**uius lampades sunt lapades ignis r̄ flāmarum / quā aque multe non poterunt extinguerē / nec ex consequenti margarite nostre succense claritate penitus ofuscabunt. instar lapidis cuiusdā q̄ semel accensus nequit extingui. **S**enserat aliqd̄

tale qui dicebat. **Q**uia inflammatum est cor meum r̄ renes mei cōmutati sunt. **S**equitur. **D**efecit caro mea r̄ cor meum. deus cordis mei r̄ pars mea. deus in eternum. **D**ecerte pars optima o vna illa quam petiit r̄ quesuit a domino rex p̄pheta. **P**orro hoc vnum est necessarium. hac vna preciosa margarita quam nobilis virguncula pastoralis inter nutricis oues inuenit. quam proprio sanguie tincta r̄ cōparauit nomine margareta. cui⁹ bodie celebritas agitur in edicula seu capella / qua tanq̄ loco celle r̄ solitudinis vtiur eriguitas mea sicut nicticoꝝ r̄ cecutiens in domicilio. vel sicut passer solitarius in recto. **P**ro cuius virginis rememoratiōe notare fuit anim⁹ pauculas cursim considerationes / nō aperiendas omnibus / r̄ h̄ sub metaphora margarite tibi pater r̄ frater qui margaritum i deo christianissimi regis francie v̄puta cōfessor / eius rutilas preciosum. **B**ene vale. **S**criptum lugduni die r̄ loco predictis. **D**.ccc.xxiiij. **F**init.

Tractatus eiusdem

de oculo

Quasi sūrdi discipuli viso dño / q̄bo aū dixerat. **B**eati oculi qui vident q̄ vos videtis. **E**t nos de oculo multiplici quorū derunt cūz differamus aliq̄s p̄positōes seu p̄siderationes sub nūero q̄dragenario sue ascētionis tempi consecrato / quas poterit prolucius elucidare cōmentiz. **E**t p̄mo de oculo in seipso. **P**ostmodū de ipsius obiecto tandem de actu suo r̄c.

Oculus generaliter acceptus. est vis p̄ceptiua rei p̄ suā vel alteri⁹ illūationē. qz sic oē qd̄ manifestat lumē ē fm aplum sic omne qd̄ manifestatiōez p̄cepit oculus dicit̄ p̄t̄ / qd̄ generaliter fit tribꝫ modis / intellectuāliter sc̄z r̄ rōnaliter / r̄ sensualiter. **O**culus intellectualis est vis perceptiua r̄ abstractiua rerum r̄ motu r̄ materia / hoc ē ab hic r̄ nunc / r̄ a motu r̄ continuo / sine cōplexiōe vel discursu. **Q**ui triplex est diuin⁹ angelicus / r̄ humanus. **D**iuinus est ille q̄ respexit deus humilitatem ancille sue. **D**e quo sapiens oculi domini lucidiores sup solem.

Oculus sensibilis est vis perceptiua rerum / per propriam vel alienam speciem cū motu / r̄ continuo. hoc est cum hic r̄ nunc / vel non sine illis. **E**t hic triplex est / exteri⁹